

խոհեմ եւ արդար մարդ ըսելը նոյն կըլլայ: Դաւաճանութիւն, խարդախութիւն, ռիսակալութիւն, նախանձ, կոռւասիրութիւն, եւ ասոնց նման աշխարհակործան պակասութիւնները բնական ջննմեր ազգին. եւ երբ մասնաւոր անձանց վրայ տեսնուած են ասոնք հին եւ նոր ժամանակներ, իրաւունք չէ ըսելը քէ ուրեմն բոլոր ազգն ալ այս պակասութեանց տէր է. ընդ հակառակն՝ այս պակասութեանց եւ ասոնց հետ անմիաբանութեան ոգւոյն մեր ազգին ամեն ժամանակ ատելի ըլլալն ալ յայտնի ապացոյց է որ բնական ջնն իրեն: Ոչ, ոչ մեր ազգին վրայ նայելով եւ ոչ մերոնց բնաւորութիւնը դիտելով հնարքեր են բանաստեղծներն այն աստուածունի անմիաբանութեան ըսուած մտացածին հրեշքը, որ շատուկ մըն է կրսեն՝ աջուր-

ները խոժոռ ու ներս մտած, երեսը ժանտ ու դեղնած, շրթուքը ձիգ ու կապուտկած, բերանը արիւնոտ, ակռաները ժանգոտ, շունչը մահահոտ, գլուխը օձեր պլլուած, մէկ ձեռքը ջանքոնած՝ ամեն տեղ կրակ ձգելու, եւ մէկալը իժ ու քարք՝ զամենքը բունաւորելու: Այլ մեր ազգին բարուցը եւ վարուց մի միայն նշան պետք է ճանչցուի — երբ գործէն զատ նշան մը հարկաւոր է — այն գեղեցիկ ծիրանի գօտին, այն հրաշալի աղեղն աստուածային որ Այրարատեան սերնդոց վրայ սիրոյ եւ խաղաղութեան միայն նետեր բօթափէ, եւ այն աղու աղաւնին որ ձիբենույն ճիւղը՝ հաշտութեան նշանակ՝ տանի տայ դարձեալ նոր ուրախութեամբ այնզարդ Ոգւոյն Հայաստանի:

Բ. ՏԵՍԱՐԱՆՔ ԵՒ ԻՌՈՊԱՅ.

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ՀԱՆԳԻՍ ԱՐՈՒՆԵՍԻՅ Ի ՓԱՐԻՋ.

Մինչդեռ արեւելեան աշխարհին գեղեցիկ կողմերը սարսափելի տեսարան մը բացուած, եւ մարդածախ պատերազմով բխրաւոր կտրիճներ մէկգմէկ կըջարդեն, — ինչ զարմանալի հակադրութիւն, — ասդիս Եւրոպայի քաղաքականութեան կեդրոնին մէջ, այս ինքն ի Փարիզ, ազգք եւ ազինք խաղաղական ասպարէզ մը կըղիմեն աշխարհիս ամեն կողմեն՝ որպէս զի տեսնեն քէ ո՞վ պիտի վաստակի այն մրցանակներն որ սահմանեալ են արուեստից եւ գիտութեանց մէջ կարգէ դուրս քաջութիւն ցուցնողներուն: Յիրաւի մեծ փառք է քաջամարտիկ զինուորի մը՝ հայրենեացը համար կեանքը դնել, եւ երբ ողջ մնաց՝ արիւրեանը համար սպարապետն կամ զօրավարն վարձատրութիւն ընդունիլ. բայց անհամեմատ առաւելութեամբ մեծ եւ շքեղ եւ գեղեցիկ է այն վարձատրութիւնն որ հանձարոյ եւ ճարտարութեան ուժովն եղած կենցաղօգուտ զիւտերու եւ արուեստից պիտի տրուին՝ հասարակաց վկայութեամբ եւ անաջատ դատաւորներու ձեռքով:

Փարիզու համաշխարհական հանդէսը, կամ քէ մէկ բառով ըսենք՝ Արուեստահանդէսը, պիտի բացուի մայիսի տասներինկին. ըսել է քէ աշխարհիս ամեն ճարտարութեանց գլխաւորները մէկտեղ պիտի գան ու իրարու հետ պիտի համեմատուին: Մենք ալ այն հոյակապ արուեստից

տաճարին ահագին ընդարձակութեանը մէջ պտըտելով՝ անոր մէջի հրաշալեացը վրայ խօսելէն առաջ, զենեք հոս՝ շէնքին դրսի տեսքին հետ՝ այսպիսի հանդէսներու սկզբնաւորութեան եւ յառաջանալուն համառօտ պատմութիւնը:

Արուեստից եւ ճարտարութեան պտուղները մէկտեղ բերելով իրարու համեմատելը Գաղղիոյ մէջ սկսած է 1798ին, Ֆռանսուա տը-Նեօշարոյ անունով քաղաքագետ ոստիկանին առաջարկութեամբ, կամ քէ ինչպէս ուրիշները կրսեն՝ մարգիզ Տ'Ավէզ անունով արուեստասէր ազնուականը մտածել ու նոյն ոստիկանին առաջարկել էր անկեց տարի մը առաջ: Այն հանդէսն եղաւ Փարիզու մօտ Սեն-Քլու ըսուած գեղին քաղաւորական պալատին մէջ, բայց Գաղղիոյ մեծ խովութեան ատեններն ըլլալով՝ ոչ հարուստ էր եւ ոչ անուանի: Ուստի առաջին արուեստահանդէս սեպտեմբար 1798ին եղածը Արեւի Դաշտին մէջ. հանդիսագիրքն էին 110 հօգի, եւ վարձատրութեան համար բաժնուած մետաղները կամ մրցանակները 26 հատ:

Հետաքրքրական գիտելիք մըն է այսպիսի օգտակար սովորութեան մը հետ զննտէ ինչ աստիճանով առաջ երբայն ու ծաղկիլը, ինչպէս որ հետագայ ցուցակէն ալ կ'երևնայ:

Հանդես Գ, 1802, հանդիսադիրք	540,	մրցանակք	119.
— Գ, 1806, —	1422,	—	119.
— Ե, 1819, —	1662,	—	360.
— Զ, 1823, —	1648,	—	470.
— Է, 1827, —	1795,	—	425.
— Ը, 1834, —	2447,	—	697.
— Թ, 1839, —	3381,	—	807.
— Ժ, 1844, —	3919,	—	1786.
— ԺԱ, 1849, —	4500,	—	2172.

Այս տարուան արուեստահանդիսին մեծութիւնը

առաջիններուն հետ գրեթէ համեմատութիւն աչ չունի. վասն զի բոլոր հանդիսադրաց թիւը 19 կամ 20 հազար ըլլային զատ, ասոնց մէջ գրեթէ ութհազարը միայն գաղղիացի են. եւ շատ աւելի աչ պիտի ըլլային՝ եթէ հանդիսարանը եւ անոր մօտ

շինուած առժամանակեայ շէնքը պզտիկ չգային. ուստի խիստ շատ բերքեր դուրս ձգուեր են հիմակուրէն. անոնց աչ մեծ մասը Գաղղիոյ բերքերն էին՝ կրսեն, որպէս զի օտարազգի հանդիսադրացսիրտը շատ չկոտրի :

Բոլոր հանդիսարանը երկու մեծամեծ շէնք է, մեկը քարաշէն հոյակապ շինուածք Պալատ կամ Ապարանք ճարտարութեան (Palais de l'Industrie) անունով, եղիսեան Դարաստին մէջտեղուանքը. — անոր երկու փոքրիկ տեսքերն են հոս դրածնիս. — մեկալը բերեւ բայց գեղեցիկ եւ ընդարձակ շէնք՝ առաջնոյն մօտ՝ գետին եզերքը շինուած առժամանակեայ : Երկուքին մէկէն բռնած տեղւոյն երեսն է 95,000 մերր. ըսել է թէ չորս տարի առաջ Լոնտրա եղած արուեստահանդիսին տեղէն աչ 2000 մերր աւելի

մեծ : Լոնտրայի հանդիսադրաց թիւը եղած էր 17,000 :

Այլ եւ ալ ազգաց հանդիսադիրներուն համարանքը բեպետ դեռ ճիշդ կերպով չգիտցուիր, բայց ընդհանրապէս կը կարծուի թէ հետագայ թիւերուն մօտ պիտի ըլլայ համեմատութիւնը : Անգղիացիք 5600, Գերմանացիք 2200, Աւստրիացիք 1900, Պելճիացիք 700, Զուիցերացիք 500, Սպանիացիք 540, Իտալացի տերութիւնք (Սարաենիա եւ Թոս-

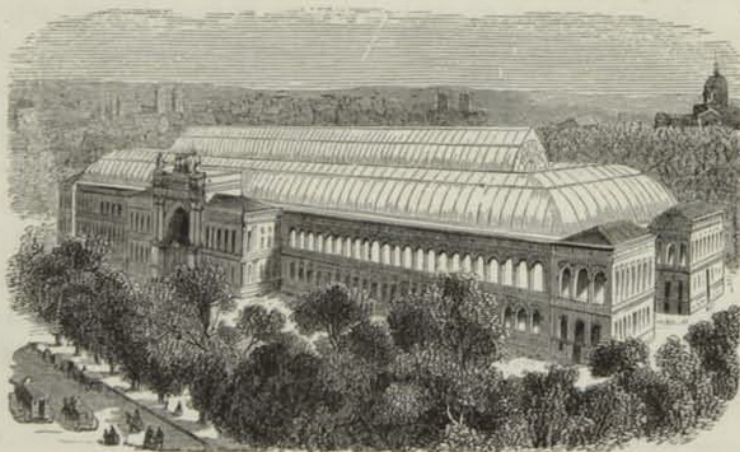
քանա) 420, Միացեալ Նահանգք Ամերիկոյ 400 : Ասոնցմէ զատ այս արուեստահանդիսին մէջ պիտի երեսնան Տաճկաստանի, Եգիպտոսի, Պարսկաստանի ճարտարութիւնները. նմանապէս Մեքսիկոյ, Պրեզիլ, Փերու, Հնդկաստան, Ուկրաինա, Քալի-

ֆոռնիա, եւ Զինու երկիրը, մեկ խօսքով՝ աշխարհիս հինգ մասն աչ Փարիզ պիտի յուղարկեն իրենց բնակչաց հանճարովն ու աշխատութեամբը առաջ եկած ընտիր ձեռագործները, ինչպէս նաեւ ազնիւ բնական բերքերը :

Ասկեցալկրնայ իմացուիլ թէ որչափ օտարազգի մարդիկ Փարիզ պիտի գան այս վից եօրը ամբուան մէջ, այս ինքն քանի որ հանդիսարանը բաց է : Լոնտրայի հանդիսին գնացողները

100,000 հոգի են աւելի չեն եղած. Փարիզ եկողները մեկ միլիոն են աւելի ըլլալուն տարակոյս չկալ կրսեն. եւ եթէ արեւելեան պատերազմը չըլլար կամ գոնէ շուտով դադրէր, բերեւս երկու միլիոնն աչ անցներ օտարականաց թիւը :

Իսկ թէ որչափ մարդ պիտի երբայ հանդես տեսնելու՝ ասկեց կրնայ հասկըցուիլ որ Լոնտրայի

ճարտարութեան Պալատը բարձրէն տեսնուած :

ճարտարութեան Պալատին ճակատը :

արուեստահանդիսին գնացողներուն թիւը եղեր է 6 միլիոն 39,195 հոգի, այսինքն

Մայիսի մէջ.	706,438
Յունիսի մէջ.	1,156,255
Յուլիսի մէջ.	1,515,176
Օգոստոսի մէջ.	1,025,438
Սեպտեմբերի մէջ.	1,156,251
Հոկտեմբերի մինչեւ կեսը	705,657

Ընդ ամենայն 6,039,195

Դեննք թէ ամեն այցելու երեք երեք անգամ ենք մտած ըլլայ, ըսել է թէ 2 միլիոն նոր հանդիսականք մտեր են հանդէսը տեսնելու: Հապա սրբաւի աւելի մարդ պիտի գայ Փարիզ, երկարողիներուն դիւրութեանը, եւ Լոնտրային նայելով՝ ապրուստի ամնութեանը պատճառաւ:

Գալ ամսատետրին մէջ կըղեննք արուեստահանդիսին բացուելուն ստորագրութիւնը եւ ուրիշ գիտելիք:

Գ. ՀԱՆԳԻՍԱՐԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱՇԷՆ ՄԱՐԳԿԱՆ.

ՍԱՄՈՐԱՏԷՄ, ՄՈՒՐԱՏ ԵՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՆՈՐԱ, ԵՒ ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՉ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Հ. ՍԱՐԳԻՍ ՎԱՐԳԱՊԵՏ ԹԷՌԳՈՐԵԱՆ.

SAMUEL MOORAT, SON COLLÈGE ET LE DIRECTEUR
DU COLLÈGE,
LE R. Dr SARKIS THÉODORE.

Հայաստան աշխարհը ինչպէս հին ատեն՝ այսպէս ալ նոր ատեններս այնպիսի գերագոյն մարդիկ ունեցեր է որ արժանի եղեր են « Հայր հայրենեաց » ըսուելու. պատուաւուն մը որ քան զայն գեղեցիկը չկրնար մեկու մը տրուիլ որ եւ իցէ տեղ: Հնոյն Հայաստանի այսպիսի պատուաւոր սերնդոցը մէջ աւելի նշանաւոր են անոնք որ իմաստուն, նախատես, անխոնջ մշակաց պէս, ոչ միայն երեսէ չեն ձգեր կարկտահար եւ խռպանացեալ գետինը, այլ եւ կըծողվեն կործանեալ ծառոց բարձր ընձիւղները, փափուկ ձիւղերը, կըհոգան կըխնամեն, եւ զանոնք մէյմեկ աղուոր ու փառաւոր զարդեր կընեն բնութեան: Հնձոց մէջ ամենէն առատները փոքորիկէ զարնուածներն են. մարդկային փոքորիկները, մեծամեծ տերութեանց յեղափոխութիւններն ալ, հարուածեալ ազգաց համար մէյմեկ սրբազան նշաններ են, որով իրենց միտքը կաճի, հոգին կըգործանայ, եւ մարտիրոսութեան պսակը միանգամայն արմատենի կըլլայ յաղթութեան:

Այսպէս անհայն մարդկային ազգիս գերագոյն խնամակալները դպրոցներ կըհաստատեն, եւ անոնց մէջ կընաւաքեն ազգին աղքատները, որ Աստուծոյ յուղարկած ճիւղերն են. իրենց ծախքովը կըկերակրեն զանոնք, եւ նոր սերունդ մը կըպատրաստեն՝ իրենց հոյակապ նախնեացը արժանի: Աղքատաց բան սովորեցընելը՝ անոնց

L'Arménie moderne a produit, comme l'Arménie ancienne, des esprits éminents qui ont mérité le plus beau titre qu'on puisse donner à l'homme de tous les pays, celui de — *Père de la Patrie*. Parmi ces dignes enfants de l'antique Arménie, se distinguent surtout ceux qui, à l'exemple des cultivateurs sages, prévoyants, infatigables, loin d'abandonner dans la désolation le champ dévasté par la grêle et la tempête, recueillent les tendres bourgeons, les jeunes rameaux des arbres abattus, les soignent, les cultivent et parviennent à en produire de magnifiques ornements dont la nature se pare avec tendresse et orgueil. Les plus riches moissons sont celles frappées par la tempête. Les orages humains, les révolutions des empires, sont pour les nations flagellées un diplôme sacré où l'intelligence grandit, où l'âme se retrempe, et la couronne du martyr est aussi la palme du triomphe.

Ainsi, ces esprits éminents, tuteurs de l'humanité, fondent des maisons d'éducation, y réunissent les enfants pauvres de la nation — les pauvres sont les envoyés de Dieu — les élèvent à leurs frais, et forment ainsi une nouvelle génération digne de leurs glorieux ancêtres. Instruire les pauvres, c'est les consoler de tout ce qui leur manque: l'étude est la